

DOORWERKEN AAN DOORBRAKEN

Meerjarenvisie 2022-2025

MEERJARENVISIE 2022-2025

Bij Natuur & Milieu strijden we al bijna 50 jaar voor een duurzamer Nederland. Dat doen we richting politici en beleidsmakers, samen met een groeiend aantal betrokken bedrijven en burgers. Dankzij de onmisbare steun van donateurs, partners, fondsen, financiers en de Nationale Postcode Loterij hebben we al veel belangrijke doorbraken bereikt voor het klimaat en onze natuur. Daar zijn we ontzettend dankbaar voor. De positieve verandering is goed zichtbaar, toch is er ook nog veel werk te verzetten. En daarom werken we de komende jaren hard door aan doorbraken.

Ons werk om klimaatverandering tegen te gaan is nog lang niet klaar en er is nog meer nodig om de opwarming van de aarde tot 1,5 graden te beperken. Ook is een ander urgent probleem steeds zichtbaarder geworden: het verlies van biodiversiteit. We staan op een cruciaal moment in de tijd om deze problemen nog te kunnen oplossen. Wij zien dat de benodigde verandering echt kan plaatsvinden. Maar daarvoor zijn op korte termijn een aantal grote doorbraken nodig. Voor een gezonde leefomgeving. Voor de natuur. Voor onszelf. En voor de generaties na ons. Daar werken wij de komende jaren hard aan door.

Onze visie en strategie hebben we onder de loep genomen en onze koers aangescherpt, om ook in de periode van 2022 tot 2025 maximale impact te bereiken. Dat blijven we doen met gerichte interventies voor beter beleid, een andere markt en ander gedrag. Zodat we duurzamer gaan reizen, wonen en werken, en we in 2050 daadwerkelijk een klimaatneutraal land zijn en onze biodiversiteit is

hersteld. Met ons team vol vakinhoudelijke expertise, doorzettingsvermogen en idealisme zetten we de schouders eronder om aan onze doelen te werken. Met het vertrouwen van onze donateurs, stakeholders en financiers.

ONZE DOELEN

Onze doelen zijn niet veranderd.

De realisatie van een klimaatneutrale samenleving en het behoud en herstel van onze biodiversiteit staan voorop.

1. EEN KLIMAATNEUTRALE SAMENLEVING IN 2050

We blijven er alles aan doen om de doelen van het Klimaatakkoord van Parijs te halen. Ons leven gaat er mooier uitzien als we de omslag maken naar een duurzame en circulaire samenleving. Het zal niet altijd makkelijk zijn om anders te gaan leven, maar het levert ons enorm veel op: schone blauwe lucht, minder hittestress en een gezonder leven. Daarom werken wij toe naar een klimaatneutrale samenleving, uiterlijk in 2050. Dat betekent dat onze uitstoot van broeikasgassen afneemt in het vereiste tempo om de opwarming van de aarde tot 1,5 graden te beperken.

2. BEHOUD EN HERSTEL VAN BIODIVERSITEIT

De diversiteit aan dier- en plantsoorten in onze natuur willen we behouden en herstellen. Wij zorgen ervoor dat dit gebeurt. We focussen op de milieuomstandigheden die daarvoor nodig zijn. Dat zijn schoon water, een gezonde bodem en minder uitstoot van schadelijke stoffen naar het milieu en de natuur. Het is niet moeilijk om het belang hiervan voor te stellen, maar deze vanzelfsprekendheid bestaat helaas nog niet. Daarvoor moeten de vervuiling en de verstoring verminderen. En er moet ruimte gemaakt worden voor natuur.

Spanningsveld tussen klimaatverandering en biodiversiteit

Klimaat en biodiversiteit zijn beide belangrijke randvoorwaarden voor een duurzame samenleving en zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Bij oplossingen die goed zijn voor het klimaat, zoals windparken of kringlooplandbouw, stellen we als randvoorwaarde dat biodiversiteit wordt beschermd en daar waar mogelijk bevorderd. Bij oplossingen die goed zijn voor biodiversiteit stellen we als randvoorwaarde dat klimaatverandering niet erger wordt en waar mogelijk vermindert. We realiseren ons dat oplossingen nooit met honderd procent zekerheid zowel klimaat, als biodiversiteit kunnen dienen. Er kan zelfs een complex spanningsveld ontstaan. Daarom pleiten we altijd voor onderzoek naar eventueel nadelige effecten en voeren we de dialoog over dilemma's.

ONZE THEMA'S

We werken aan de volgende vier thema's, omdat we weten dat daar de grootste doorbraken mogelijk zijn. Dat leidt tot maximale impact voor het klimaat en onze biodiversiteit.

MINDERE FOSSIELE EN MEER DUURZAME ENERGIE

Grijze stroom is verleden tijd en goed geïsoleerde, aardgasvrije woonwijken waar ruimte is voor de natuur zijn de standaard. Daar willen en moeten we naartoe. Om hier te komen moeten we zo snel mogelijk afscheid nemen van fossiele brandstoffen en op weg naar honderd procent duurzame opwekking van energie met de wind en zon. Belangrijk is daarbij dat we ook zoveel mogelijk energie besparen. Met goede isolatie en aardgasvrije verwarming van bestaande woningen. Hierbij vinden wij het belangrijk om ook ruimte te maken voor natuurversterking met bijvoorbeeld groene daken. Daarnaast willen we klimaatneutrale, natuurinclusieve nieuwbouw als norm. Ook werken we aan een duurzame, circulaire industrie die maximaal energie bespaart en draait op duurzame brand- en grondstoffen.

ANDERS REIZEN EN MINDER VLIEGEN

Meer ruimte voor lopen en fietsen en leefbare steden met ruimte voor groen, recreatie en buitenspelen. Daar maken wij ons de komende jaren hard voor. Om dat te bereiken moeten we anders gaan nadenken over de manieren waarop we ons verplaatsen. Wij stimuleren Nederland om te kiezen voor schoner, anders en minder reizen. Schoner: we nemen afscheid van fossiele auto's, zowel personenauto's, als bestel- en vrachtauto's. Anders: we gaan meer vervoersmiddelen delen, slimmer vervoeren en

pakken vaker de fiets en het openbaar vervoer. Minder: we vliegen minder vaak en ver, we gaan meer thuiswerken en zorgen dat vervoer minder ruimte in beslag neemt, zodat er meer ruimte komt voor groen.

NATUURINCLUSIEVE KRINGLOOPLANDBOUW

Veel minder stikstof, een schone bodem en schoon oppervlaktewater rijk aan leven: daar willen we naartoe. Nu biodiversiteit onder grote druk staat, raakt ons ecosysteem steeds meer uit balans. Maar we zien een oplossing om biodiversiteit weer gezond te krijgen: een andere manier van voedsel produceren en consumeren. Daarvoor maken we de omslag naar natuurinclusieve kringlooplandbouw. Daarbij zijn alle kringlopen gesloten, verminderen we de stikstofdeken die neerdaalt op onze natuur, en is de plantenteelt vrij van chemische bestrijdingsmiddelen. Samen met alle belanghebbenden willen we per gebied samenwerken aan wat nodig is om natuur- en klimaatdoelen te halen.

MINDER EN CIRCULAIR GEBRUIK VAN GRONDSTOFFEN

Het einde van de wegwerpcultuur, échte herbruikbare oplossingen als standaard en gesloten grondstofkringlopen. Daar zetten wij ons voor in. We willen anders met grondstoffen omgaan om te voorkomen dat er steeds grotere tekorten en milieuschade ontstaan voor het klimaat en de biodiversiteit. Wij werken aan doorbraken waardoor minder en schonere grondstoffen worden gebruikt. Ook zetten we ons in voor een circulaire economie. Nederland moet een economie worden waarin grondstoffen en producten slimmer en zo hoogwaardig mogelijk worden benut en hergebruikt, zodat ze zo lang mogelijk meegaan.

BELANGRIJKE RANDVOORWAARDEN

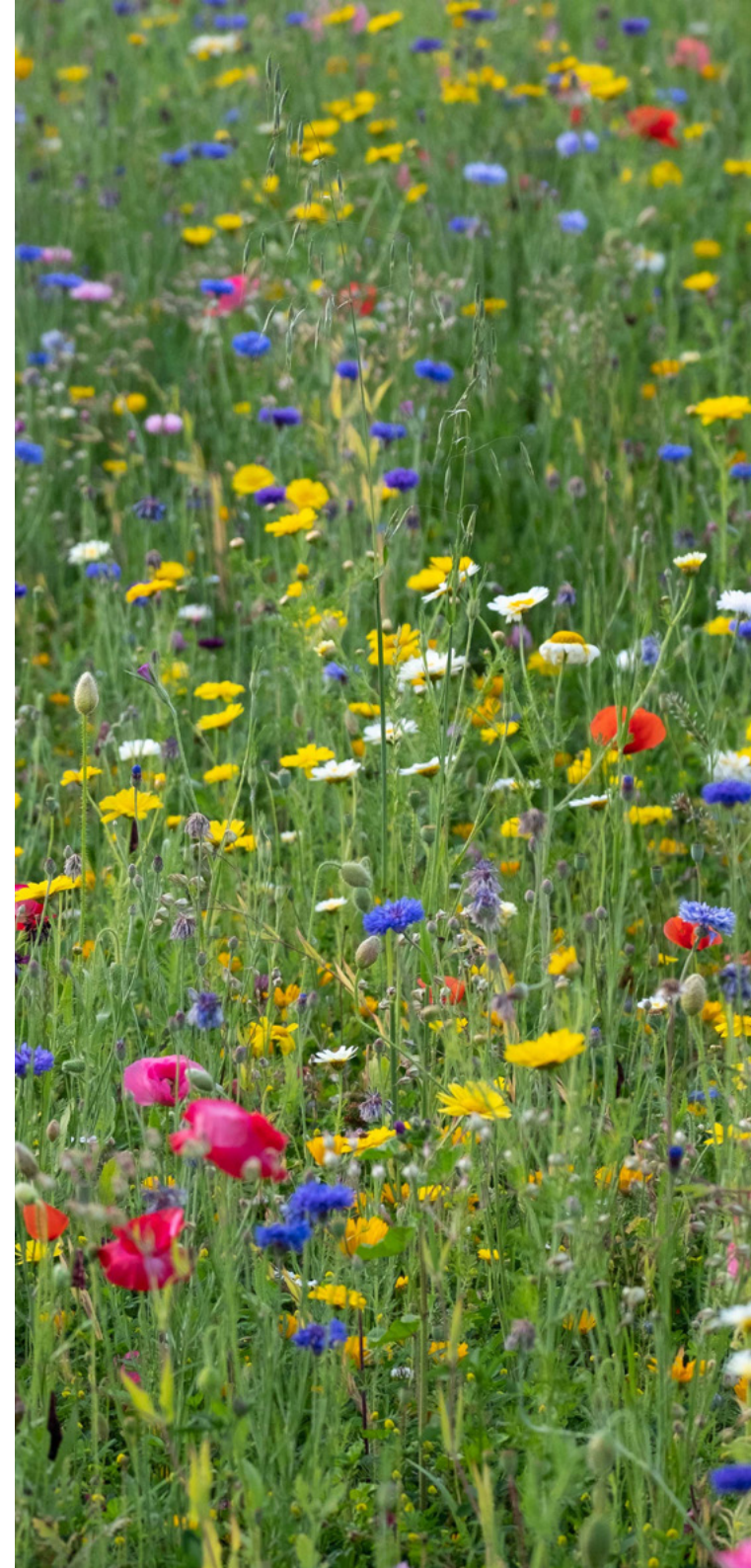
Enkele randvoorwaarden voor grote doorbraken lopen dwars door al deze thema's heen: draagvlak voor duurzame oplossingen en een eerlijke prijs voor milieuschade, zodat duurzaam ondernemen aantrekkelijk wordt. Deze randvoorwaarden zijn nodig om onze impactdoelen te bereiken en zijn belangrijke speerpunten in ons werk.

Draagvlak voor duurzame oplossingen

Draagvlak is essentieel om de transities rondom klimaatverandering en biodiversiteit over het kantelpunt te brengen. Daarbij gaat het niet alleen om rationeel begrip, maar ook om een gevoel van rechtvaardigheid en steun. Onze samenleving moet veranderen, maar dat is niet altijd makkelijk. Een supermarkt vol aanbiedingen van vlees werkt niet en spotgoedkope tickets zijn moeilijk te weerstaan. Consumenten gaan niet veranderen als de omgeving steeds onduurzame keuzes stimuleert. Duurzaam gedrag moet aantrekkelijker worden dan niet-duurzaam gedrag. Daarom vergroten we onze kennis op het gebied van gedragsverandering, zodat we mensen beter kunnen begrijpen en betrekken bij de duurzame transitie, op een manier die bij hen past. We moeten bezwaren van burgers, beleidsmakers en bedrijven kennen en erkennen. Daar is tot nu toe te weinig aandacht voor geweest. De komende jaren zijn we extra waakzaam dat het beleid rekening houdt met het effect op verschillende groepen mensen.

Duurzame oplossingen worden concurrerend, milieuschade krijgt een prijs

Het is essentieel dat het principe van inprijzen van milieuschade ('de vervuiler betaalt') breed wordt doorgevoerd in wetgeving. Daardoor wordt vervuilend gedrag duurder en duurzaam gedrag goedkoper. Wij dragen oplossingen aan waarbij duurzaam leven toegankelijk wordt voor alle lagen van de samenleving, zodat iedereen kan meedoen. Lagere inkomens moeten worden gecompenseerd via inkomensbeleid, niet via klimaatbeleid, zodat ook voor hen de duurzame opties aantrekkelijker worden.

ONZE ROL

Natuur & Milieu vervult een rol in de verduurzaming van Nederland die noodzakelijk is: constructief, inhoudelijk scherp, oplossingsgericht en samenwerkend. Juist om weerstand weg te nemen en impasses te doorbreken, is onze rol zo belangrijk. Wij laten de feiten spreken, versnellen oplossingen en dat alles doen wij samen met beleidsmakers, bedrijven en burgers. Want samen komen we verder.

Wij laten goed onderbouwd en duidelijk zien wat er nodig is. Dat is een hele uitdaging door de complexe onderwerpen waar wij ons mee bezig houden. Maar daar zit juist onze kracht. Wij maken de vertaalslag naar concreet handelingsperspectief en komen met duurzame oplossingen. Wij vertellen een eerlijk, maar inspirerend verhaal, waarmee we laten zien waar we naartoe werken. Dat ons land er over een aantal jaren nóg mooier uit kan zien en vooral ook fijn en gezond is om in te wonen. In dat opzicht nemen we een unieke positie in: we wijzen nooit alleen op het probleem, maar komen altijd met oplossingen. Ook helpen we het benodigde beleid en gedrag te realiseren.

We leggen in ons werk de focus op 'lichtgroene mensen'. Mensen die inzien dat verandering nodig is en bereid zijn duurzame stappen te zetten, maar hierin nog afwachtend zijn. We willen niet dat duurzaamheid alleen iets is van de koplopers, maar voor iedereen die mee wil en kan doen.

ONZE AANPAK

Om een duurzame toekomst te bereiken is het nodig dat we op een andere manier gaan samenleven. Want als we blijven hangen in het oude systeem, is het lastig om te veranderen.

Wij zijn ervan overtuigd dat de grootste verandering in wet- en regelgeving moet plaatsvinden. Dit kan niet zonder steun vanuit de samenleving en bedrijven die samen met ons aan oplossingen werken. Onze verandertheorie is daarom gebaseerd op het verbinden van beleidsmakers, het bedrijfsleven en burgers om een systeemverandering te bereiken. Dit noemen we de 360-gradenaanpak.

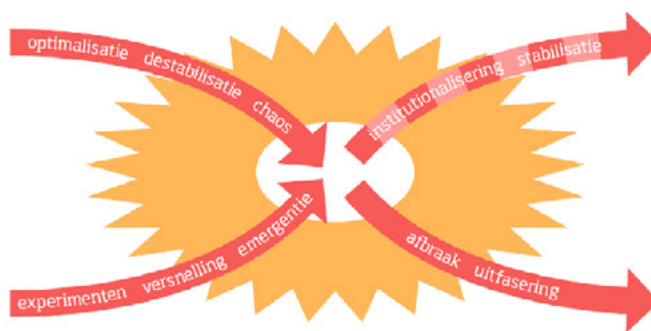
Hoewel er veel moet veranderen in onze samenleving, zien we positieve ontwikkelingen. Het aandeel duurzame producten en diensten stijgt, terwijl het aandeel niet-duurzame producten en diensten begint te dalen. Wij jagen deze ontwikkelingen in de maatschappij aan en doorbreken impasses volgens het transitieproces van DRIFT (zie figuur 1). Dit model laat zien dat tijdens een transitie, zoals de overgang naar een duurzame samenleving, de bestaande gewoonten en oplossingen na een periode van chaos worden afgebouwd. Tegelijkertijd ontstaan er alternatieven en raken deze steeds meer ingeburgerd (geïstitutionaliseerd).

Keuzes gebaseerd op transitieproces DRIFT

We gebruiken het transitieproces om te bepalen hoe wij optimale impact kunnen bereiken. Per doelgroep kan een ontwikkeling, zoals de overstap op duurzame energie of vervoersmiddelen, zich in een andere fase van de transitie bevinden. Wij bekijken per doelgroep hoe wij vanuit onze rol beweging en verandering mogelijk kunnen maken.

Bij Natuur & Milieu hebben wij vooral een effectieve rol tot het kantelpunt waar afbouw en opbouw

elkaar raken: we stimuleren beleidsmaatregelen voor duurzame alternatieven en bedrijven, en maatregelen die vervuillende activiteiten en producten afremmen of ombuigen naar schonere. Na de invoering van effectief beleid hebben wij in principe onze taak volbracht en kan de omslag naar een duurzame samenleving plaatsvinden.

Figuur 1. Het transitieproces van DRIFT.

Een **transitie** is een proces van fundamentele en onomkeerbare veranderingen in cultuur, (institutionele) structuur en werkwijze op systeemniveau. (Bron: DRIFT)

Toch kunnen bedrijven en burgers voor terugval zorgen of de uitvoering van beleid vertragen. Ook kan de politiek zelf beleid afzwakken of herzien, of de uitvoering en handhaving verwaarlozen. Dat zijn voor ons redenen om alsnog in actie te komen.

We wijzen nooit alleen maar op het probleem, maar zijn altijd oplossingsgericht. Op deze manier ontstaan marktcondities die zorgen voor de omslag naar een klimaatneutrale en natuurinclusieve samenleving.

ONZE INTERVENTIES

We zetten in op onderwerpen waar een doorbraak op klimaat en biodiversiteit noodzakelijk is en we impact kunnen bereiken. We maken daarbij gebruik van verschillende interventies.

We baseren onze keuzes op de meest actuele rapporten en inzichten van het IPCC, het klimaatpanel van de Verenigde Naties. Mocht blijken dat er meer nodig is om de opwarming binnen 1,5 graden te houden, dan passen wij onze interventies daar op aan. We zetten de volgende interventies in:

Beleidsbeïnvloeding

De afgelopen jaren versterkten we onze invloedrijke positie in politiek Den Haag. Deze positie blijven we benutten en uitbouwen. We lobbyen bij de Rijksoverheid en het parlement (Tweede en Eerste Kamer), en soms op lokaal of Europees niveau, om duurzaam beleid te maken.

Campagnes

We voeren gericht campagne waar dat nodig is om een doorbraak te creëren. Dit kan een politieke campagne zijn gericht op beleidsmakers, een werkgeverscampagne gericht op beleidsverandering binnen bedrijven, of een publiekscampagne gericht op burgers om hen te stimuleren om een duurzame stap te zetten of om ons te steunen in ons werk.

Coalities

Samenwerken zit in ons DNA. We onderhandelen met organisaties die belangrijk zijn om een doorbraak te creëren of impasses te doorbreken. We trekken op met deze organisaties om verandering te bewerkstelligen of beleid door te voeren. We bewaken daarbij onze integriteit en ondergrenzen, en zorgen dat altijd de winst voor klimaat en biodiversiteit voorop staat.

Wetenschappelijk onderzoek

We doen eigen onderzoek of laten onderzoek uitvoeren om de feiten boven tafel te krijgen. De komende tijd willen we onze interactie met de wetenschap verder versterken met een structurele samenwerking met wetenschappers in de vorm van een wetenschappelijk partnerschap. Met hun onafhankelijke advies (gevraagd en ongevraagd) en de actuele inzichten van hun kennisinstellingen helpen zij ons om onze standpunten voortdurend aan te scherpen en te actualiseren.

Media-aandacht en juridisch instrumentarium

Daarnaast is media-aandacht belangrijk om onze onderwerpen op de publieke agenda te krijgen. We benaderen de media met onderzoeken en campagnes. We reageren op de actualiteit en maatschappelijke discussies met opiniestukken en in publieke interviews. Als uit onze analyse blijkt dat dit voor het bereiken van ons doel noodzakelijk is, benutten wij ook het juridisch instrumentarium.

DOE MEE EN STEUN ONS

De komende jaren zijn cruciaal. We doen het maximale om te zorgen dat we nu echt vooruit komen en onze klimaat- en biodiversiteitsdoelen gaan halen. We weten dat het kán. Draag je ons een warm hart toe en wil je ons steunen in onze missie?

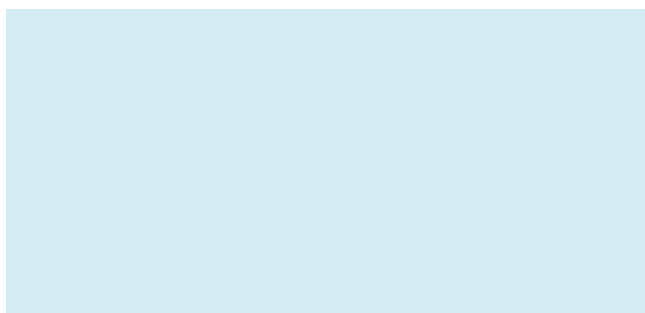
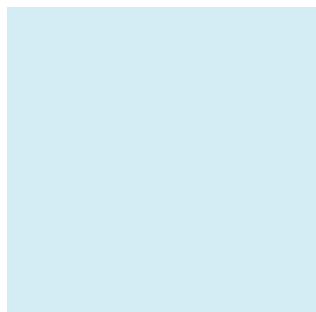
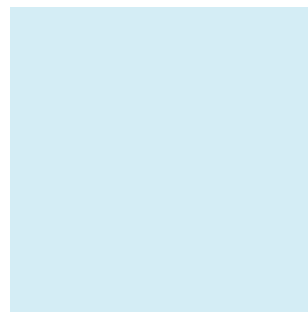
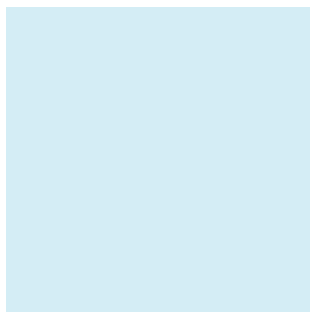
Word donateur of doe een eenmalige gift. Met iedere bijdrage komt het mooie en duurzame Nederland waar wij ons voor inzetten een stap dichterbij.

[Steun ons](#)

Natuur & Milieu draagt in haar werk bij aan de volgende Sustainable Development Goals (SDGs)

NATUUR & MILIEU

Colofon

Natuur & Milieu
Utrecht, november 2021

Vormgeving

O Merel

Contact

E-mail: info@natuurenmilieu.nl
Telefoon: +31 (0)30 233 13 28

 [instagram.com/natuurenmilieu](https://www.instagram.com/natuurenmilieu)

 twitter.com/natuurenmilieu

 [facebook.com/natuurenmilieu](https://www.facebook.com/natuurenmilieu)

 [linked.in/natuurenmilieu](https://www.linkedin.in/natuurenmilieu)

 [youtube.com/natuurenmilieu](https://www.youtube.com/natuurenmilieu)

Algemeen Nut
Beogende Instelling
ANBI

**NATIONALE
POSTCODE
LOTERIJ**

GOED DOEL